Rutherfordův rozptyl

- binární pružná srážka 2 nabitých částic
- chceme nalézt úhel rozptylu

Analyticky řešitelný problém pohybu v centrálním silovém poli s $U(r)$

Celková energie v laboratorní soustavě

$$E = 1/2\, m_1 v_1^2 + \frac{1}{2} m_2 v_2^2 + U(|\vec{r}_1 - \vec{r}_2|)$$

Těžišťová soustava (hmotný střed)

$$\vec{R}_c = \frac{m_1\vec{r}_1 + m_2\vec{r}_2}{m_1 + m_2} \qquad \vec{V}_c = \frac{m_1\vec{v}_1 + m_2\vec{v}_2}{m_1 + m_2} \qquad M_c = m_1 + m_2$$

$$\vec{v}_1 = \vec{V}_c - \frac{m_2}{m_1 + m_2}\underbrace{(\vec{v}_2 - \vec{v}_1)}_{\vec{v}} \qquad \mu = \frac{m_1 m_2}{m_1 + m_2} \qquad \vec{r} = \vec{r}_2 - \vec{r}_1$$

$$E = 1/2\,\mu\vec{v}^2 + 1/2\, M_c V_c^2 + U(r)$$

Moment hybnosti

$$\vec{M} = m_1\vec{r}_1 \times \vec{v}_1 + m_2\vec{r}_2 \times \vec{v}_2 = M_c\vec{R}_c \times \vec{V}_c + \mu\vec{r} \times \vec{v}$$

Úlohu lze tedy převést na částici μ rozptylující na nehybném centru

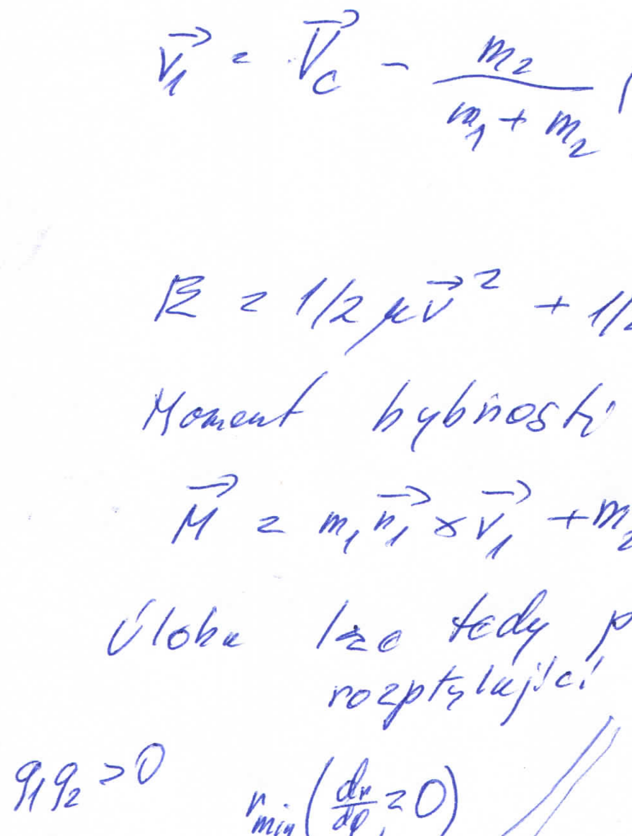

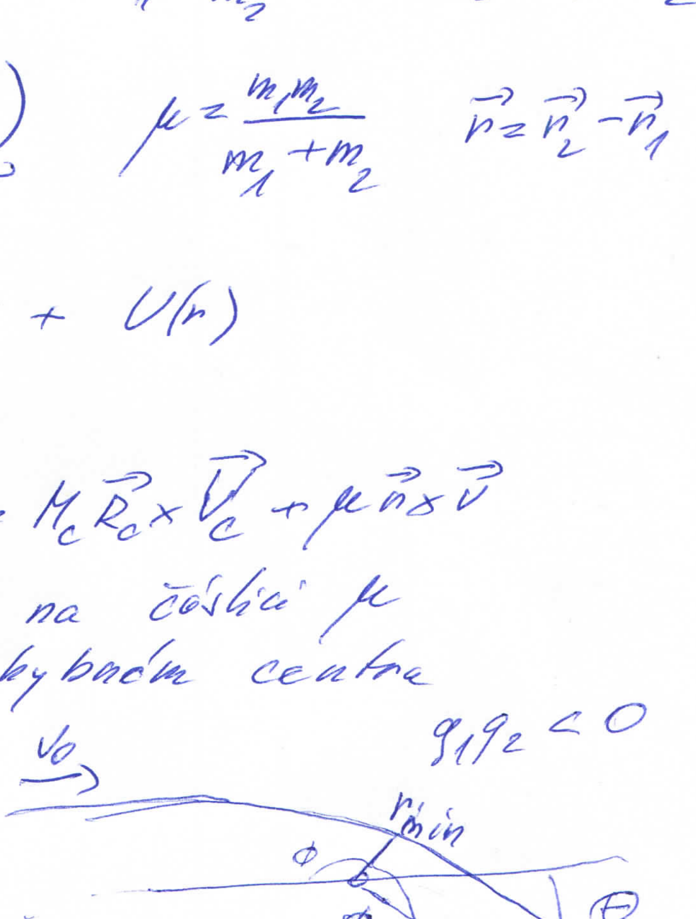

$\Theta = \pi - 2\phi$ $\qquad$ $\Theta = 2\phi - \pi$

ZZE $\quad \frac{1}{2}\mu v_0^2 = \frac{1}{2}\mu\left[\dot{r}^2 + r^2\dot{\varphi}^2\right] + U(r)$ ②

ZZMH $\quad \mu b v_0 = \mu r v_\varphi = \mu r^2 \dot{\varphi}$

$$U = \frac{C}{r} \qquad C = \frac{q_1 q_2}{4\pi\varepsilon_0}$$

$$\dot{\varphi} = \frac{b v_0}{r^2} \qquad \dot{r} = \pm v_0 \sqrt{1 - \frac{b^2}{r^2} - \frac{2C}{\mu v_0^2 r}}$$

Pak

$$\frac{d\varphi}{dr} = \frac{\dot{\varphi}}{\dot{r}} = \pm \frac{b}{r^2\sqrt{1 - \frac{b^2}{r^2} - \frac{2C}{\mu v_0^2 r}}}$$

r nejdříve klesá $(-)$, pak roste $(+)$

$$\Theta = \pi - 2\Phi = \pi - 2\int_{r_{min}}^{\infty} \frac{b/r^2\, dr}{\sqrt{1 - \frac{b^2}{r^2} - \frac{2b_0}{r}}}$$

$b_0 = \frac{C}{\mu v_0^2}$ - Landauova délka

Substituce

$$s = \frac{b}{r} + \frac{b_0}{b} \qquad ds = -\frac{b\,dr}{r^2} \qquad s_0^2 = 1 + \frac{b_0^2}{b^2}$$

$$\Theta = \pi - 2\int_{b_0/b}^{s_0} \frac{ds}{\sqrt{s_0^2 - s^2}} = \pi + 2 \left[\arccos\frac{s}{s_0}\right]_{b_0/b}^{b_0}$$

$$\Theta = \pi - 2\arccos\frac{b_0/b}{\sqrt{1 + b_0^2/b^2}} = 2\,\mathrm{arctg}\,\frac{b_0}{b}$$

pro $b = b_0 \qquad \Theta = \frac{\pi}{2}\ (90^\circ)$

Diferenciální účinný průřez

$d\sigma$ počet částic, které se na 1 terčíkové částici rozptýlí do $d\Omega$ za jednotku času lomený hustotou toku nalétavajících částic

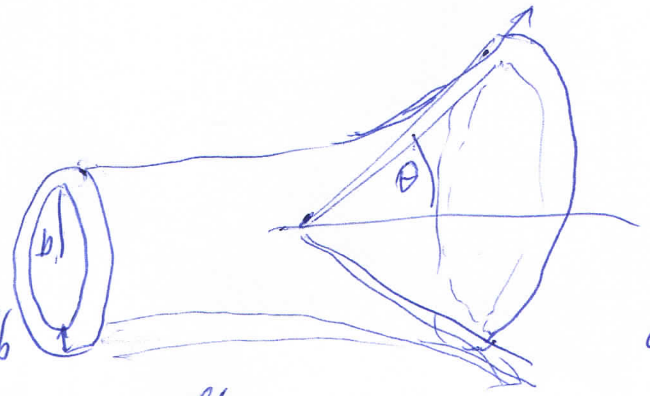

$$\theta = f(b)$$

$$d\Omega = 2\pi \sin\theta \, d\theta$$

$$d\sigma = 2\pi b \, db$$

$$\left|\frac{d\sigma}{d\Omega}\right| = \frac{b}{\sin\theta}\left|\frac{db}{d\theta}\right|$$

$$b = b_0 / \mathrm{tg}\frac{\theta}{2} \qquad \frac{db}{d\theta} = \frac{b_0}{\mathrm{tg}^2\frac{\theta}{2}} \cdot \frac{1}{2\cos^2\frac{\theta}{2}}$$

$$\left|\frac{d\sigma}{d\Omega}\right| = \frac{b_0^2}{2\sin\frac{\theta}{2}\cos\frac{\theta}{2} \cdot \mathrm{tg}\frac{\theta}{2}\,\mathrm{tg}^2\frac{\theta}{2}\, 2\cos^2\frac{\theta}{2}} = \frac{b_0^2}{4\sin^4\frac{\theta}{2}}$$

pro srážku e^- i^+

$$\left|\frac{d\sigma}{d\Omega}\right| = \left(\frac{Ze^2}{8\pi\varepsilon_0 \mu v_0^2}\right)^2 \frac{1}{\sin^4\frac{\theta}{2}} \cong \left(\frac{Ze^2}{8\pi\varepsilon_0 m_e v_0^2}\right)^2 \frac{1}{\sin^4\frac{\theta}{2}}$$

velký pro malé θ, malý pro velké v_0

celkový účinný průřez

$$\sigma = \int_0^{\pi} \left|\frac{d\sigma}{d\Omega}\right| d\Omega = 2\pi \int_0^{\pi} \left|\frac{d\sigma}{d\Omega}\right| \sin\theta \, d\theta = \quad \left|\theta = 2\,\mathrm{arctg}\left(\frac{b_0}{b}\right)\right.$$

$$\sigma = 2\pi \int_0^{\infty} b \, db = \pi \lambda_D^2$$

místo ∞ dám λ_D

my ale potřebuje σ pro nějakou fyzikální
veličinu → nejčastěji hybnost (σ_H) (nebo energii)

$$\Delta p_x = (1-\cos\theta)\, m v \qquad \frac{\Delta p_x}{p_x} = (1-\cos\theta)$$

$$\sigma_H = 2\pi \int_{\theta_{min}}^{\pi} (1-\cos\theta) \left|\frac{d\sigma}{d\Omega}\right| \sin\theta \, d\theta =$$

$$= \frac{\pi b_0^2}{2} \int_{\theta_{min}}^{\pi} (1-\cos\theta) \frac{\sin\theta\, d\theta}{\sin^4\frac{\theta}{2}} = \left| \begin{array}{l} y = 1-\cos\theta \\ \sin\theta\, d\theta = dy \\ y = 2\sin^2\frac{\theta}{2} \end{array} \right.$$

$$= 2\pi b_0^2 \int_{2\sin^2\frac{\theta_{min}}{2}}^{2} \frac{dy}{y} = 2\pi b_0^2 \ln \frac{2}{2\sin^2\frac{\theta_{min}}{2}} =$$

$$= 2\pi b_0^2 \ln\left(1 + \frac{1}{tg^2\frac{\theta_{min}}{2}}\right) = 2\pi b_0^2 \ln\left(1 + \frac{\lambda_D^2}{b_0^2}\right) =$$

$$= 4\pi b_0^2 \ln \underbrace{\sqrt{1+\frac{\lambda_D^2}{b_0^2}}}_{\Lambda}$$

Λ − Coulombův logaritmus

$$\sigma_{Hei} = \frac{Z^2 e^4}{4\pi \varepsilon_0^2 m_e^2 v^4} \ln\Lambda$$

střední volná dráha elektronu $l_{mfp}^{ei} = (\sigma_{Hei}\, n_i)^{-1} \sim v^4$

$$\nu_{ei} = n_i \langle \sigma v \rangle_{f(v)} \sim \frac{n_i}{T_e^{3/2}}$$

Pro účinný průřez pro výměnu energie nutno
těžišťový systém → laboratorní systém

klasický × kvantový popis rozptylu